

HOSPODÁŘSKÁ POLITIKA

Hospodářskou politiku můžeme definovat jako **makroekonomicky motivovanou regulaci ekonomických vztahů státem**. Stát vstupuje do vztahů mezi ekonomickými subjekty na daném území s cílem zajistit makroekonomickou stabilitu. Jinak můžeme hospodářskou politiku vymezit jakou **souhrn cílů**, o které stát v ekonomice usiluje, **nástrojů**, kterých k dosažení těchto cílů používá a **opatření** státu v jednotlivých oblastech ekonomiky. My se nyní seznámíme se základy teorie hospodářské politiky – v praxi je však hospodářská politika do značné míry **ovlivňována politickou situací** v dané zemi a také situací mezinárodní. Konečné rozhodnutí a opatření hospodářské politiky proto často neodpovídají závěrům a doporučením, které vycházejí z ekonomických teorií. **(OBRÁZEK něco jako tohle – panáčky s náradím jak pracují na grafu....)**

Nástrojem hospodářské politiky se pak může stát taková veličina, jejíž změna **má prokazatelný vliv na klíčové makroekonomické ukazatele**, zejména na produkt, nezaměstnanost a inflaci, a zároveň je nutné, aby **změna** dané veličiny byla **v moci hospodářsko-politických autorit** dané ekonomiky.

Cíle hospodářské politiky vychází ze základních makroekonomických ukazatelů – především se jedná o dosažení **optimálního tempa růstu reálného produktu**, **stability cenové hladiny**, **vyrovnané platební bilance** a **fiskální rovnováhy** (zamezení vzniku nadměrných deficitů státního rozpočtu a neúnosnému státnímu dluhu). Hospodářská politika jako celek slouží **k překonání nedostatků tržního mechanismu**.

Členění hospodářské politiky: různí autoři uvádějí různé druhy a poddruhy - my se zaměříme na **dvě základní podoby hospodářské politiky** – **fiskální a monetární politiku**. Každá z nich pak může mít podobu expanzivní, či restriktivní. **Expanzivní politikou** rozumíme takový druh opatření, která vedou **k růstu produktu** a zprostředkovaně také k poklesu nezaměstnanosti. **Restriktivní politikou** pak rozumíme taková opatření, která naopak vedou **k poklesu produktu**. I taková opatření mají svůj smysl při řízení ekonomiky – hlavně v boji proti inflaci. **(OBRÁZEK grafy nahoru a dolů, čísla, procenta...)**

FISKÁLNÍ POLITIKA

Fiskální politikou rozumíme **makroekonomicky motivované využití systému veřejných financí**. **Nositel**em fiskální politiky je **vláda** a **nástrojem** systém veřejných financí, zejména státní rozpočet.

Základním záměrem fiskální politiky je **oživení ekonomiky v době recese**, eventuelně její **brzdění v situaci, kdy hrozí přehřátí** (růst produktu nad potenciál a akcelerace inflace). **(OBRÁZEK mince bankovky, pokladničky....)**

Konkrétními nástroji fiskální politiky jsou:

- **Daně** – daně jsou jedním z nejdůležitějších příjmů státního rozpočtu. Změny zdanění mohou podpořit žádoucí aktivitu ekonomických subjektů nebo tlumit tu nežádoucí.

Snížením daní z příjmů fyzických osob lze třeba zvýšit spotřební výdaje domácností a podpořit tím růst HDP. Zvýšení například spotřební daně z cigaret může přispět k omezení jejich spotřeby a zároveň znamená dodatečné příjmy pro státní rozpočet.

- **Výdaje na nákup statků a služeb (G)** – ty jsou přímo součástí agregátní poptávky a jejich růst má pozitivní dopad na produkt a tím i na zaměstnanost.
- **Transferové platby** – ty se stávají součástí příjmů ek. subjektů, zejména domácností a jejich růst má opět pozitivní dopad na produkt a zaměstnanost.

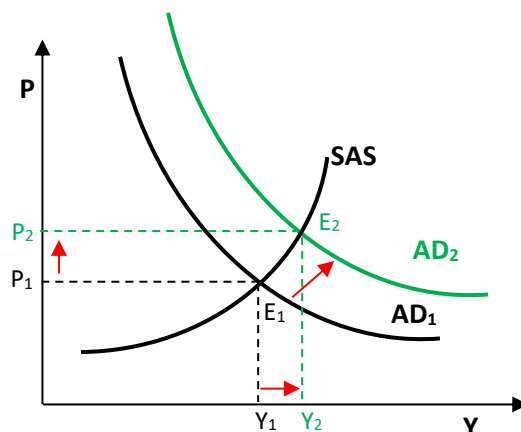
Zde musíme znovu připomenout, že fiskální politika používá **státního rozpočtu jako nástroje**. Jejím cílem tedy **není dosažení vyrovnaného rozpočtu**. Používání fiskální politiky může mít na saldo státního rozpočtu velmi negativní vliv, zejména pokud se jedná o politiku expanzivní. Samotný koncept fiskální politiky je založen na **keynesiánské ekonomii** a vznikl v reakci na velkou hospodářskou krizi třicátých let dvacátého století. Předpokládá **výrazné, cílené zasahování vlády do chodu ekonomiky**.

(OBRÁZEK něco takového: ručičky s penězi, kalkulačkou, paragrafy a tak)

Fiskální expanze

Fiskální expanzi lze provést například zvýšením **výdajů vlády na nákup statků a služeb (G)**, nebo **transferových plateb (Tr)**, nebo **snížením obou typů daní (Ta, t)**. Jejím cílem je **povzbudit ekonomiku**, která se nachází pod svým potenciálem a míra nezaměstnanosti je nad přirozenou úrovní.

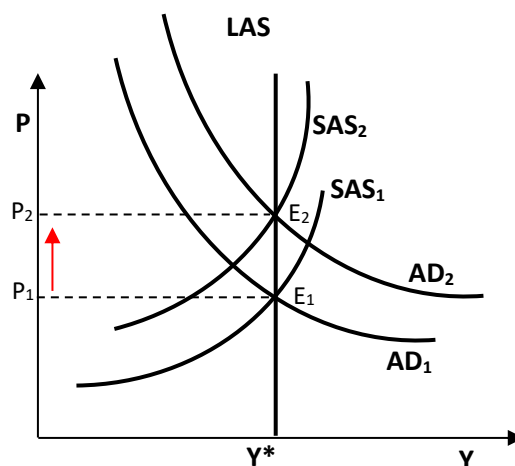

Představme si například situaci, kdy se ekonomika nachází pod svým potenciálem a vláda se snaží podpořit růst produktu zvýšenými investicemi do infrastruktury. Bude například stavět dálnice. Zvýšené výdaje na stavbu dálnic znamenají zakázky pro stavební firmy a jejich dodavatele, to přispěje k růstu produktu dané ekonomiky. Zvýšený objem zakázek znamená přijímání nových zaměstnanců a následkem toho klesá nezaměstnanost. **V modelu AS-AD se fiskální expanze projeví posunem křivky**

AD směrem doprava. Nová rovnováha E_2 je spojena s vyšší cenovou hladinou a rovněž s vyšší úrovní produktu.

(OBRÁZEK graf + cokoli co jde nahoru.... Rostoucí grafy, šipky....eventuelně ruka ze které se sypou peníze. Může být třeba i bagr, když se tam mluví o stavbě dálnic)

Tento efekt je však jen **krátkodobý**. V **dlouhém období** si zaměstnanci všimnou rostoucích cen a požadují vyšší mzdy, aby neklesla hodnota jejich reálného příjmu – aby si za svou mzdu mohli koupit minimálně tolik statků a služeb jako dříve. Růst cen tedy časem vyvolá **tlak na růst mezd** a tím i výrobních nákladů. **Křivka krátkodobé nabídky se posune směrem doleva nahoru**.

Produkt se dlouhodobě ustálí na úrovni **potenciálního produktu** a **nezaměstnanost** na **své přirozené úrovni**. Jediným **dopadem fiskální expanze v dlouhém období** je **růst cenové hladiny**, samozřejmě kromě dopadu na rozpočet, jehož výdajová strana je investicemi do infrastruktury zatížena. Dlouhodobý efekt fiskální expanze je vidět na obrázku v modelu AS-AD. Porovnej s krátkodobou a dlouhodobou Phillipsovou křivkou. **(OBRÁZEK graf + třeba pracovník v montérkách a zvyšující se hromádky peněz)**

Fiskální restrikce

Opatření vedoucí k fiskální restrikci jsou **přesně opačná** než ta, která vedou k fiskální expanzi – vláda přistoupí ke **zvýšení daní** nebo ke **snížení transferových plateb**, či **výdajů na nákup statků a služeb**. Cílem je zejména zabránit přehřátí ekonomiky a akceleraci inflace. Fiskální restrikce může být také vynucena neudržitelnou situací v oblasti veřejných financí – toto však nespadá do klasické fiskální politiky – restrikce v tomto případě není motivována snahou ovlivnit makroekonomické ukazatele, ale dát do pořádku systém veřejných financí. Dopadem fiskální restrikce na ekonomiku je krátkodobě pokles produktu a růst nezaměstnanosti a rovněž pokles cenové hladiny. Dlouhodobě opět pozorujeme pouze vliv na cenovou hladinu. **(OBRÁZEK graf + cokoli co jde dolů.... klesající grafy, šipky....eventuelně ruka jak bere peníze)**

Formy fiskální politiky

Konkrétní opatření z oblasti fiskální politiky může mít formu vestavěného stabilizátoru nebo takzvaného diskrečního opatření. **Vestavěné stabilizátory** jsou taková opatření, která jsou **jednou** vládou **nastavena** a od té doby samy **automaticky reagují** na situaci v ekonomice a zmírňují její cyklické výkyvy. Jejich výhodou je, že začínají fungovat ihned, nevýhodou je, že jsou tato opatření obecná – nejsou nastavena na konkrétní situaci. Mezi vestavěné stabilizátory patří například podpora

v nezaměstnanosti, nebo progresivní zdanění příjmů. Kromě toho přijímá vláda ještě **konkrétní opatření, na základě analýzy** stávající situace – **diskreční opatření**. Výhodou je jejich přesné nastavení vzhledem ke konkrétní situaci, nevýhodou pak časové zpoždění, které si vyžádá analýza situace, návrh a přijetí konkrétního opatření. Do této skupiny patří například změny daní, investičních výdajů nebo politiky zaměstnanosti. **(OBRÁZEK třeba váhy a na každé straně jeden druh opatření)**

MONETÁRNÍ POLITIKA

Monetární politikou rozumíme **makroekonomicky motivovaná opatření centrální banky s cílem udržet vnitřní kupní sílu domácí měny**. Nositelem monetární politiky je **centrální banka**. Než se pustíme do analýzy jejich funkcí a nástrojů a do konkrétních podob a cílů monetární politiky, musíme se krátce zmínit o **nezávislosti centrální banky**.

Centrální banka, se svým unikátním právem emitovat peníze by snadno mohla financovat schodky státního rozpočtu – například prostřednictvím nákupu příslušného množství vládních dluhopisů, nebo přímo vytištěním a uvolněním do oběhu příslušného množství peněz – nadměrný růst množství peněz v oběhu je však spojen s růstem cenové hladiny – inflací. Aby nedocházelo ke krytí rozpočtových deficitů emisí peněz a následně k inflaci, je monetární politika svěřována nezávislým centrálním bankám, to znamená zejména fakt, že tato centrální banka emituje peníze, případně nakupuje státní dluhopisy pouze ze svého vlastního rozhodnutí a za účelem dosažení svých vlastních cílů, a ne z rozhodnutí vlády, či ministerstva financí. **(OBRÁZEK budova centrální banky nebo podobná, můžou z ní třeba téct peníze)**

Kromě provádění monetární politiky, má **centrální banka** ještě následující **funkce**:

- emise bankovek a mincí,
- řízení platebního styku mezi bankami, provoz clearingového centra,
- banka bank – úvěry a vklady komerčních bank,
- bankovní dohled – fungování bankovního systému, povinnosti bank, udělování a odnímání bankovních licencí,
- správa devizových rezerv země,
- banka státu – ve smyslu správy státního dluhu a účtů státních institucí.

Nástroji centrální banky rozumíme **konkrétní prostředky**, kterými centrální banka **dosahuje svých cílů**. Konečné cíle byly popsány výše, ty centrální banka naplňuje přes **zprostředkující cíle**, které je přímo schopna ovlivnit svými nástroji: **množství peněz v oběhu, úrokové míry a měnový kurs**. **(OBRÁZEK budova banky, bankovní trezor.....)**

Nástroje centrální banky pak můžeme rozdělit na přímé a nepřímé. **Nepřímé** neboli **tržně orientované** nástroje centrální banky, jsou takové, které nepůsobí přímo, ale ovlivňují fungování trhu peněz a bankovního systému směrem k dosažení cílů centrální banky. Patří sem:

- **Povinné minimální rezervy** – banky musí povinně určitou část vkladů do klientů uložit u centrální banky. Zvýšením míry rezerv sníží centrální banka úvěrové možnosti komerčních bank, protože je více prostředků vázáno v rezervách.

- **Operace na volném trhu** – jsou hlavním měnovým nástrojem. Centrální banka prodává nebo nakupuje státní cenné papíry. Pokud je nakupuje, vytváří dodatečnou poptávku po volných peněžních zdrojích – důsledkem bude pravděpodobně růst ceny peněz – úrokové sazby. Prodej cenných papírů bude mít opačný efekt. Kromě úrokové sazby je ovlivněno také množství peněz v oběhu – prodejem cenných papírů centrální banka peníze z oběhu stahuje, nákupem je naopak uvolňuje.
- **Diskontní sazba** – jedná se o úrokovou míru, za níž centrální banka poskytuje úvěry ostatním, komerčním bankám. Pokud diskontní sazba roste, zájem komerčních bank o tyto úvěry pravděpodobně klesne, což sníží jejich nabídku peněz klientům.
- **Devizové rezervy** – také prodejem a nákupem cizích měn centrální banka snižuje nebo zvyšuje množství domácí měny v oběhu, zároveň to má však vliv i na měnový kurs.

Přímé neboli **administrativní nástroje** centrální banky, jsou netržního charakteru a mají podobu direktivních nařízení. Ke jejich použití je zpravidla přikročeno až tehdy, když nepřímé nástroje k dosažení cílů nestačí. Patří sem například tyto:

- **úvěrové limity** – je stanovena maximální výše úvěru nebo maximální doba jeho splatnosti,
- **úvěrové kontingenty** – je stanoven maximální objem úvěrů, který je možné poskytnout,
- **úrokové limity** – je stanovena maximální úroková míra z úvěru,
- **pravidla likvidity** – jsou dány závazné relace mezi určitými položkami aktiv a pasiv v rozvahách bank.

(OBRÁZEK třeba mince, bankovky, pokladničky, znaky cizích měn a tak)

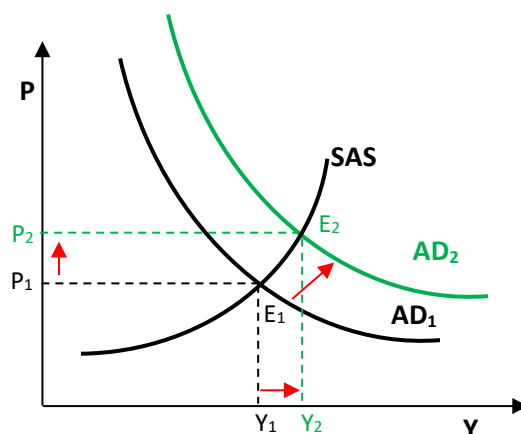
Opatření centrální banky, která na základě svých cílů, za použití zmíněných nástrojů provádí, pak ovlivňují dynamiku ekonomického růstu, rovnováhu platební bilance a měnové kursy, cenovou hladinu a zprostředkovaně také zaměstnanost.

Klíčové ekonomické vztahy, které využívá monetární politika při realizaci svých konečných cílů můžeme vysvětlit pomocí takzvaného **Keynesiánského transmisního mechanismu**:

nabídka peněz → úrokové míry → plánované investiční výdaje → agregátní poptávka → produkt, zaměstnanost a cenová stabilita. **(OBRÁZEK pod jednotlivá slova: bankovky → procenta → sloupcový graf → nákupní vozík → továrna, pracovník, peníze)**

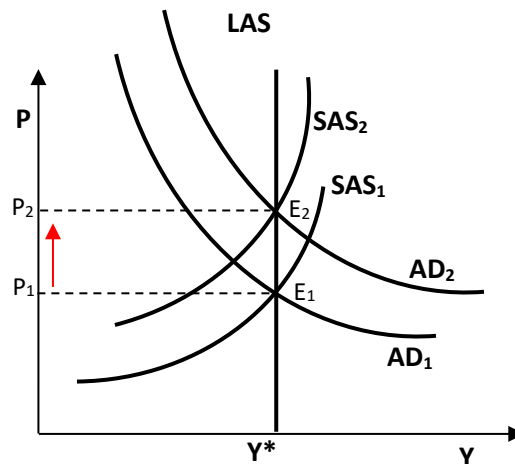
Monetární expanze

Centrální banka může provést monetární expanzi například pomocí **prodeje cenných papírů**, **snížení sazby povinných minimálních rezerv**, **snížení diskontní sazby**, či **uvolnění úvěrových limitů** a kontingentů. Každopádně dojde ke **zvýšení množství peněz v oběhu** – to povede k poklesu úrokové sazby. Nižší úroková sazba vede ke zvýšení plánovaných investičních výdajů, které jsou přímo součástí agregátní poptávky. Růst agregátní poptávky se na obrázku projeví **posunem** křivky **AD směrem doprava**.

Oproti původnímu bodu rovnováhy E_1 je **nová rovnováha** E_2 spojena s **vyšší úrovní produktu Y** (podle Okunova zákona také s **nižší nezaměstnaností**) ale zároveň také s **vyšší cenovou hladinou P** .

V **dlouhém období** zaměstnanci zjistí, že klesla jejich reálná mzda a budou požadovat růst nominální mzdy, aby se ta reálná vrátila na původní úroveň.

Růst mezd se promítne do růstu nákladů firem, v důsledku čehož se **krátkodobá křivka agregátní poptávky SAS posune směrem doleva nahoru**. Produkt se bude dlouhodobě držet na **své potenciální úrovni** a zaměstnanost na své přirozené úrovni. Jediným, co zůstane **trvale změněno je opět cenová hladina**. **(OBRÁZEK stejné jako u fiskální politiky)**

Monetární restrikce

Monetární restrikci může centrální banka provést **opačnými opatřeními** než expanzí. Také **důsledky budou přesně opačné** – v krátkém období pokles produktu (růst nezaměstnanosti) a cenové hladiny. V konečném důsledku se produkt opět vrátí na svou potenciální úroveň a nezaměstnanost na svou přirozenou míru, ale s **nižší cenovou hladinou**. **Hlavním smyslem** takového opatření je **boj proti inflaci**, ale za cenu růstu nezaměstnanosti (viz Phillipsova křivka). **(OBRÁZEK stejné jako u fiskální politiky)**

Peněžní zásoba a cenová hladina

V předchozím výkladu jsme demonstrovali vliv změny peněžní zásoby na cenovou hladinu pomocí takzvaného keynesiánského transmisního mechanismu. Nyní použijeme jiný pohled na věc – **kvantitativní teorii peněz**, založenou na Monetaristické ekonomii:

V předchozí části kapitoly jsme dospěli k tomu, že změna peněžní zásoby nemá v dlouhém období vliv na produkt a nezaměstnanost, ale pouze na cenovou hladinu. Tento jev se nazývá **neutralita peněz** a ke jeho vysvětlení nyní použijeme **kvantitativní (Fischerovu) rovnici peněz**:

$$M * V = P * Y$$

M představuje peněžní zásobu, V důchodovou rychlost obratu peněz, P cenovou hladinu a Y reálný produkt. Považujeme-li důchodovou rychlost peněz V alespoň krátkodobě za konstantní, pak růst peněžní zásoby M musí vyvolat růst cenové hladiny P, nebo reálného produktu Y, nebo obou, aby rovnice i nadále platila.

V krátkém období může změna peněžní zásoby vyvolat změnu **obou veličin** – viz předchozí výklad. Dlouhodobě se však produkt drží **na úrovni potenciálního produktu Y^*** , který považujeme dlouhodobě za konstantní. Za tohoto předpokladu tedy růst peněžní zásoby musí nutně vést k růstu cenové hladiny P, aby byla zachována platnost rovnice. **(OBRÁZEK bankovky, mince.....)**

ZÁVĚR

Hospodářská politika je velmi rozporuplným tématem. Hlavní **rozpor** je v tom, zda nechat fungování ekonomiky jen na oné pověstné „**neviditelné ruce trhu**“ bez jakýchkoli státních zásahů, nebo z pozice státu **do ekonomických vztahů vstupovat a regulovat je**. Různé teorie se přiklánějí k větší, či menší míře státní regulace ekonomiky. Na jedné straně pomyslné barikády stojí liberální ekonomové, kteří zásahy státu do ekonomiky zcela odmítají, na druhé straně pak stojí různé ideologie, například komunismu, které chtějí tržní mechanismus zcela eliminovat a nahradit ho například centrálním plánováním. Argumenty **příznivců** vyplývají zejména **z teorie tržních selhání** (viz mikroekonomie) argumenty **oponentů** pak **z teorie vládních selhání** a z **omezení** se kterými se potýká samotná **makroekonomie** (agregované veličiny, závislost na modelech a teoretických hypotézách). Dalším argumentem je její výše zmiňovaná dlouhodobá neúčinnost, respektive dlouhodobý dopad pouze na cenovou hladinu.

Pozorný čtenář si na základě získaných informací a vlastního rozumu jistě vytvoří svůj názor na věc a zařadí tak sám sebe na jednu ze stran pomyslné barikády.

(OBRÁZEK velká ruka proti úředníkovi nebo ministerstvu..... mohou být třeba i na vahách nebo na různých stranách hradby, barikády.....)

FISKÁLNÍ POLITIKA

MONETÁRNÍ POLITIKA

HOSPODÁŘSKÁ POLITIKA

- VLÁDA
- VEŘEJNÉ FINANCE
  - DANĚ
  - TRANSFEROVÉ PLATBY
  - VÝDAJE NA STATKY A SLUŽBY

- CENTRÁLNÍ BANKA
- ZPROSTŘEDKUJÍCÍ CÍLE
- NEPŘÍMÉ NÁSTROJE
- PŘÍMÉ NÁSTROJE
- KEYNESIÁNSKÝ TRANSMISNÍ MECHANISMUS
- KVANTITATIVNÍ TEORIE PENĚŽ

- **EXPANZIVNÍ**
  - RŮST PRODUKTU
  - POKLES NEZAMĚSTNANOSTI
  - RŮST CENOVÉ HLADINY
- BOJ PROTI RECESI

- **RESTRIKTIVNÍ**
  - POKLES PRODUKTU
  - RŮST NEZAMĚSTNANOSTI
  - POKLES CENOVÉ HLADINY
- BOJ PROTI INFLACI

• KRÁTKÉ OBDOBÍ:

- PRODUKT
- NEZAMĚSTNANOST
- CENOVÁ HLADINA

• DLOUHÉ OBDOBÍ:

- CENOVÁ HLADINA

